

FRA AREAL TIL RUM

Stig L. Andersson

Fonden Realdanmark igangsætter i de kommende måneder projektet 'Bedre Byrum' som en flerårig, landsdækkende kampagne for de offentlige rum. Projektet er først og fremmest en opfordring til danske kommuner og rådgivere om at revidere deres praksis for programmering af nye byrum. Stig L. Andersson, der sammen med Jan Gehl er rådgiver for projektet, gennemgår her nogle af de faglige problemstillinger, som 'Bedre Byrum' søger at forholde sig til.

En gennemgang af de seneste 30 års arkitektfaglige landvindinger på bybygningssområdet vil vise, at grundstoffet til den idémæssige og formmæssige nytænkning primært er genereret inden for det landskabsarkitektoniske tankegods. Bygningsarkitekturen fortsætter med at hægte sin fornyelse op på den foredling og teknologi-(fix)ering af komponenter og standardløsninger, der skal gøre det billigere og mere rationelt at producere en bygning. Landskabsarkitekturen, derimod, har været i stand til at indarbejde de samfundsmæssige forandringer og ændrede økonomiske vilkår i en ny programmatisk tilgang til byens udvikling.

Hvis antagelsen holder stik, må situationen give stof til eftertanke hos forvaltninger og rådgivere med ansvar for formgivning og vedligeholdelse af byerne. For selv om bygningsarkitekturen stadig fylder mest i byernes økonomiske landskab, er det ikke herfra diskussionen om den indholdsmæssige udvikling af byens rum skal få sit faglige input. Erkendelsen burde føre til en ændret praksis for tilrettelæggelsen af de offentlige rums planlægning, men det er kun sket de færreste steder. Bygninger bliver fremdeles grebet an som autonome volumener uden tanke på, hvorledes de skal indgå i en vekselvirkning med de omgivelser, de er anbragt i. Rummet indtager en sekundær rolle i det samlede hierarki, fordi det er udskilt til en del af bygningsens *entourage*: bygningens omgivelser. Hvis der er en interface mellem bygning og rum, er den sandsynligvis først og fremmest postuleret og begrænser sig til det rent visuelle – om natten, når belysningen får mulighed for at spille med.

Den overvejende del af bygningsprojekterne på vitale steder i byerne har efterladt rummet omkring sig som et restareal uden at integrere parkering, varelevering, affald, nedkørsler og lignende i et samlet rumligt greb.

Sat på spidsen er situationen paradoksalsk og uholdbar, fordi planlægningen og udformningen af de steder,

som udgør rammen om borgernes møde med hinanden og med fællesskabet, dermed i al væsentlighed kommer til at afhænge af intentionerne hos den enkelte bygnings bygherre og rådgivere. Det giver hverken indholdsmæssig eller kvalitetsmæssig sikkerhed for noget som helst samspil mellem bygning og rum. Hvad værre er: Ved at reducere programmeringen af byens rum til at omhandle udenomsarealerne, der hvor der ikke er bygget, har kommunerne lige så stille sat sig uden for indflydelse og overladt behandlingen af de offentlige rum til deres egen arealterapi.

Selv om de er væsensforskellige, danner bygningskunst og landskabskunst komplementære størrelser, som til sammen skaber forudsætningen for arkitektonisk sammenhæng i byerne. Det spørgsmål, som presser sig på, er derfor: Hvad er det for politisk og fagligt omme muskler, som har behov for massage, for at stofskiftet kan komme i gang og de offentlige rum blive genstand for en programmering, der bringer bygning og rum ind i en fælles vejtrækning?

'Bedre Byrum' har som udviklingsprojekt til ambition at få kommunerne til at planlægge deres fremtidige byrum på en anderledes måde, så arealerne kan blive til rum, programmerede og artikulerede som sådanne. Fonden Realdanmarks intentioner er at udvikle en række projektfølber, der skaber mere levende og rummelige byer, ved at lade byrummene være formidlere af mødet mellem byens forskellige aktører i byens fælles rum. Dette vil ske ved at invitere kommunerne til selv at udarbejde konkrete forslag til, hvordan de vil løfte udfordringen. Fonden Realdanmark vil så medvirke til at finansiere udvalgte projekter til udvikling og virkeliggørelse.

Det betyder, at der for det første lægges op til at få udviklet en praksis, der gennem det samlede forløb sikrer inddragelse af uafhængige, sidestillede rådgivere og brugere, med hver deres ekspertiser. For det andet vil 'Bedre Byrum' opstille en række parametre for gennemførelse af de nye byrum, der forpligter kommunerne til at overveje deres forvaltningsprincipper og samarbejdsformer. For det tredje vil de enkelte projekter blive evalueret på baggrund af en kvalitativ vurdering af den samlede økonomi ud fra anlægs- og vedligeholdelsesomkostninger.

Det turde være oplagt, at et par teaktræsbenke, den obligatoriske vandkunst og et sæt importerede belys-

ningsarmaturer foran rådhuset, alt sammen anrettet på følsomt grus og dyr granit, næppe rummer hele svaret på, hvordan fremtidens byrum skal gribes an. Det afgørende spørgsmål i denne sammenhæng er nemlig ikke så meget hvad som hvor og med hvilke midler? Fordi Barcelona og Lyon én gang har gennemført succesfulde byrumsstrategier med henholdsvis koterung, befæstelse, lys og vand som gennemgående motiv, betyder det ikke, at deres vellykkede løsninger ukritisk skal gentages i en dansk sammenhæng. Det er trods alt de færreste byer nord for Ejderen, der gennemstrømmes af en Rhône og en Saône, så brugen af vand må hente sin begrundelse i den anden og mere relevant overvejelse.

Det, som er læren af de to foregangskommuner måde at programmere deres byrum på, er den konsekvente sammentænkning af deres lokale rumligheder med en særlig og gennemgående materialemæssig holdning. Den mørke skiferpromenade i Barcelonetta, som har formålet at opgradere et nedslidt boligkvarter ved at tilføre dets beliggenhed ud til vandet en uset herlighedsværdi, indskrives sig på intelligent vis i byens øvrige byrumsforbedringer, der hver for sig former sig som afsøgninger af, hvor langt man kan strække et materiale til befæstelse. Og Place de République's store vandflade bliver først rigtig interessant, når man ser, hvorledes det våde element indgår i udformningen af Place des Terreaux, og når man forstår at de historiske pladser nyindretning alle tager afsæt i en totalomlægning af Lyons trafik og i anlæggelsen af parkeringskældre under dem.

Frem for at være sirlige reproduktioner af billeder består udfordringen i 'Bedre Byrum' derfor i at påvise, hvorledes en nutidig tolkning af stedets forudsætninger kan komme til udtryk i en global sammenhæng. I den forbindelse får det afgørende betydning, at de forskellige programmeringer af indholdet fremstår så stærke og fremtidssikre, at de kan være med til at gentænke byrummene som de steder, hvor livet leves. I det 21. århundrede er det mindre på kirketorvet og i museumshaven, det foregår, end på transitarealer som rasteplasser, havnearealer, trafikterminaler og restarealer, hverdagsrum som gader, sportsanlæg og gyder, monumentale rum som alléer, parker, og andre grønne rum, der er en (potentielt) del af byens stadige udveksling. Stig L. Andersson, Landskabsarkitekt mdl, maa, pl

Faktaboks #1

Foreningen Realdanmark støtter almen-nyttige og almenevelgørende formål over hele Danmark, især inden for det byggede miljø. I byerne er det f.eks. støtte til opførelse og bevarelse af bygninger af kvalitet, støtte til oplevelsesrige offentlige rum og støtte til at sikre socialt, økonomisk og økologisk bæredygtige bydele og kvarterer. Støtten omfatter også forskning, udvikling, og formidling af ny viden. Det sker under navnet Fonden Realdanmark, som er en division af Foreningen Realdanmark.

Foreningen Realdanmark har sit eget virksomhedsgrundlag, en formue på omkring 20 milliarder kroner og et betydeligt formueafkast. En del af det årlige afkast af foreningens formue uddelles, og det forventes at der hvert år kan disponeres over mindst 200 millioner kr. til dette arbejde, samtidig med at foreningens grundkapital bevares intakt.

Faktaboks #2

'Bedre Byrum' er initieret af Fonden Realdanmark og udvikles med Stig L. Andersson og Jan Gehl som faglige rådgivere. Til at bistå sig med at identificere og formulere den indholdsmæssige linie har de tilknyttet en tværfaglig konsulentgruppe med en ligelig representation af ny indsigt på byrumsområdet og engagerede personligheder: Malene Hawxner, landskabsarkitekt dr. agro, Landbohøjskolen; økonom Bjarne Boye Nielsen, bbn konsult; musiker Benjamin Koppel; Tom Nielsen, arkitekt Ph.D fra Arkitektskolen i Aarhus, kommunikationsrådgiver Jette Friis O'Bróin, Kommunikato; Henrik Reeh, lektor i Moderne Kultur ved Københavns Universitet; Morten Stræde, billedkunstner, professor ved Kunstakademiet. Den daglige ledelse af 'Bedre Byrum' står arkitekten Eric Messerschmidt for. I et kommende nummer af tidsskriftet Byplan vil Jan Gehl beskrive en anden side af det faglige indhold i projektet 'Bedre Byrum'.